

L'ENIGMA HISTÒRIC DEL LLOP CERVER DE SALT

EL TRENACLOSQUES QUE PLANTEJA LA FAUNA EXTINGIDA EN ELS DARRERS SEGLES PER L'ACCIÓ HUMANA S'INTENTA ACLARIR MITJANÇANT ELS FONS DOCUMENTALS

En una acta municipal del 29 de maig del 1923 conservada a l'arxiu de l'Ajuntament de Salt, hi ha una anotació que durant molt de temps ha fet pensar que la Casa de la Vila podia haver pagat una recompensa per la mort d'un linx, animal també conegut com a llop cerver, llop cerval o gatillop. Arran de les recerques sobre el llop veritable, sorgeixen noves incògnites que fan dubtar de les hipòtesis que es refereixen a aquesta captura.

JOSEP MARIA MASSIP > TEXT

DOLORS PINATELLA > IL·LUSTRACIONS

Fa anys, l'amic Xavier Sunyer, de Salt, em féu a mans la fotocòpia, que reproduïm a la plana 46, del llibre d'actes del Ple de l'ajuntament d'aquesta població. La dada per la qual m'havia interessat es referia a una de les úniques fonts que permeten saber detalls d'algunes espècies: els pagaments per les captures d'animals llavors considerats perniciosos. Ara que tenim un millor coneixement de quina és la funció dels depredadors, entenem més bé el seu important paper en els ecosistemes. Amb aquesta perspectiva, els que estudiem la fauna lamentem que, per la manca d'altres referències, hàgim de servir-nos d'aquests documents sobre

carnívors sacrificats. En el cas del linx, l'espècie de felí que tractem aquí, les dificultats s'incrementen. El material d'estudi disponible és molt escàs per facilitar-ne la recerca, i cal explorar qual-sevol referència, ni que sigui dubtosa com aquesta.

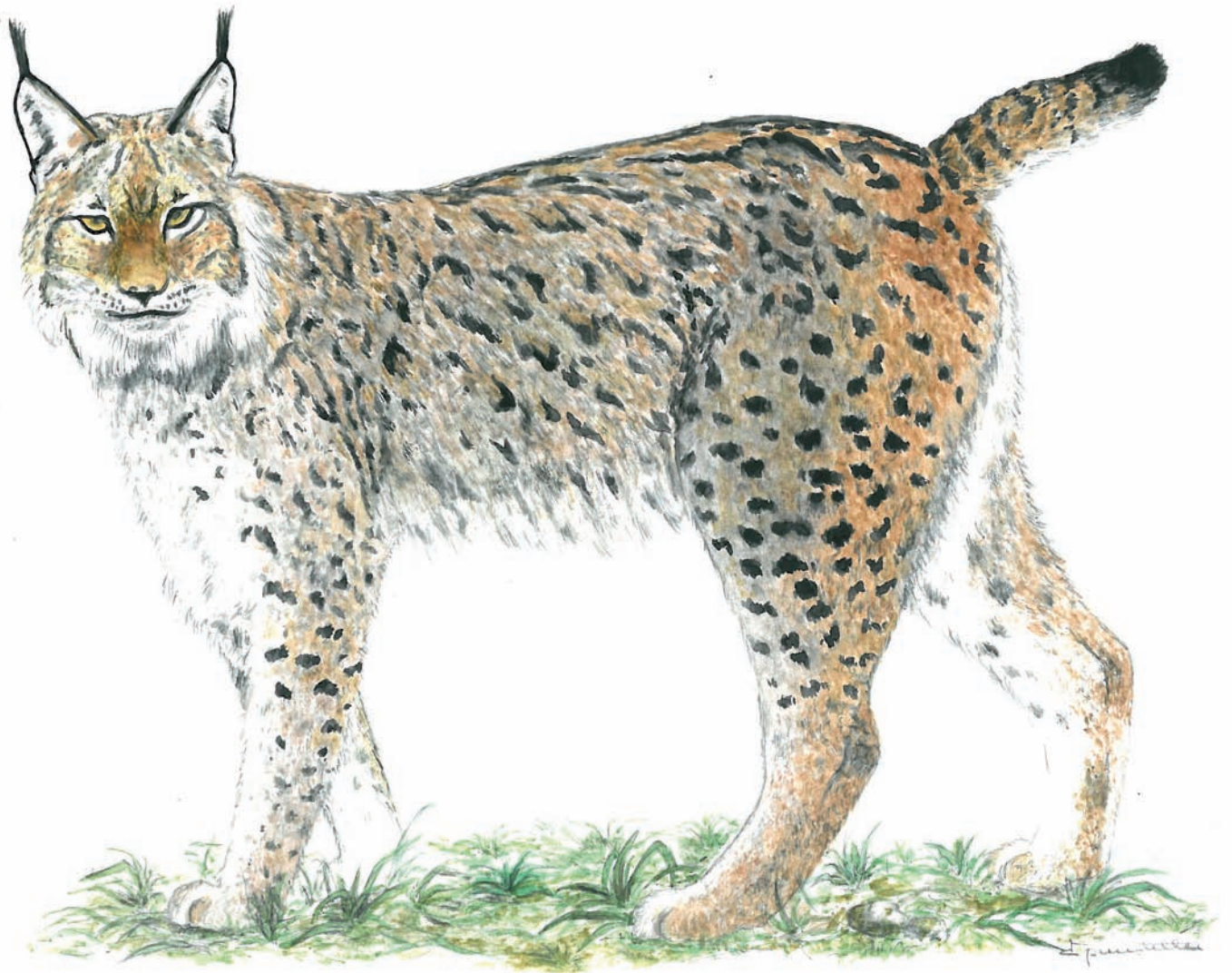
El linx

L'antiga distribució dels linxs a Catalunya continua generant controvèrsies. Sembla que el linx boreal, nòrdic o eu-

roasiàtic (*Lynx lynx*) hauria anat desplaçant el linx ibèric (*Lynx pardina*) aprofitant diversos trastorns climàtics, encara que també es teoritza que això fos a la inversa. S'especula també amb la possibilitat que ambdós haguessin sobreviscut coetàniament o generant una relació anomenada simpàtrica, és a dir, que aquí haurien coexistit totes dues espècies.

Si ens situem en èpoques més modernes, hi ha qui propugna que tant l'un com l'altre linx es feren rars a Catalunya cap al segle XVIII i probablement es podien donar per extingits a començaments del XX. Altrament, en ser carnívors de comportament molt prudent, eren de mal veure i passaven

L'Ajuntament de Salt podia haver pagat una recompensa per la mort d'un linx, conegut com a llop cerver, llop cerval o gatillop

desapercebuts. Aquest seria un detall a tenir en compte i que pot explicar, en part, l'escassetat de referències.

Fins i tot la literatura popular hi resulta de poca ajuda. Més avall veurem que quan es fa menció a un determinat llop cervet s'empra aquesta denominació metafòricament o bé amb la intenció d'incrementar la percepció de les malifetes d'un llop tradicional.

El mateix Mossèn Jacint Verdaguer, a *Lo Bruel*, se'n serveix com a recurs literari per descriure una persona, un usurer abjecte, quan escriu: «Un pagès hi ha a l'Empordà que Llop-cervet s'anomena / té les urpes de voltor, la cara de gos de presa / d'escanyapobres com ell no n'hi ha un altre a la terra». I més endavant ho rebla així: «Com a Llop-cervet que es diu / xucla la sang de les venes; / si no els pot xuclar la sang, / a bocins la pell los lleva».

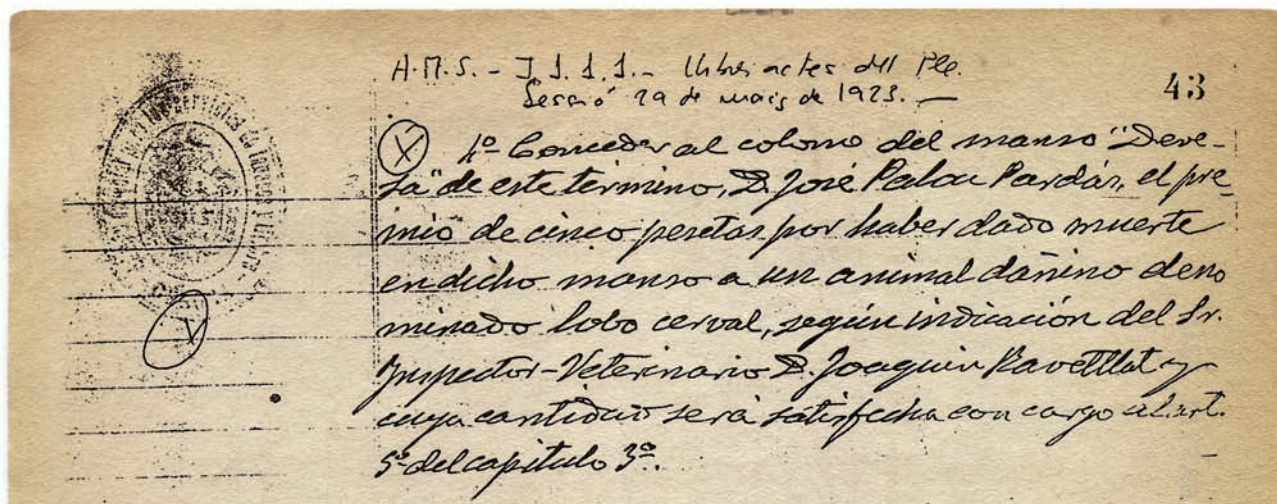
>> El linx boreal, nòrdic o euroasiàtic és el que actualment tindria més possibilitats de tornar a ser present als nostres territoris, on ja havia viscut abans de la seva extinció a Catalunya.

Les captures documentades

Hem repassat les recompenses oficials i acreditades que es conserven a determinats arxius catalans. Corresponen als premis per a qui capturava animals considerats perjudicials. Els registres més productius de Catalunya els trobem als fons dels dos arxius de Girona, tant a l'Històric com al Municipal.

Els registres més productius de Catalunya els trobem als fons dels dos arxius de Girona, tant a l'Històric com al Municipal

Al primer hi ha aquests documents oficials del segle XVIII, i al segon n'hi figuren sobretot del XIX. La majoria d'anotacions comptables són per haver presentat cànids, sobretot guilles però també llops, molt distants en importància perquè anaven minvant i això afavoria les primeres, que solien ser més fàcils d'atrapar amb esquers i paranyes. S'hi troben assentaments de pocs fèlids, com els gats fers. D'altres espècies no es cataloguen perquè el funcionari hi escriu succintament «*animal dañino*», sense cap més detall. Quan ni el caçador ni l'escrivent no el devien saber identificar, hi apuntaven «*animal dañino grande*» o «*dañino pequeño*». És clar que aquests podrien referir-se també a algun possible linx, tot i que no podem deixar de pensar per quin motiu no hi hem vist d'altres carnívors més comuns. Mai no

hi ha cap referència ni tan sols a «*lobo cervical*», que ens podria fer dubtar i, almenys documentalment, el linx sembla com inexistent en aquesta època. Algú arriba a afirmar que, si hagués subsistit, de segur que hi sortiria, però analitzant-ho amb perspectiva tampoc no se'n treu l'entrellat.

I per què hi apareixen molts més llobatons que no pas llops adults? La gent ho tenia més còmode capturant-los al cau mateix, i no pas perseguint els adults experimentats, enmig de boscuries i bardisses, per més gossos i personal que hi destinessin. Així, s'optava per les peces que requerien menys esforç i dedicació, perquè d'altra manera no els sortia tan a compte. Per tant, pel que fa al linx probablement tampoc no els pagaria la pena; sempre havia estat car de veure i igualment de caçar-lo.

Llops cervers o cervals

En el recull de memòria oral que durant els darrers decennis hem anat fent sobre el llop (*Canis lupus*), s'ha evidenciat que hi ha un embolic semàntic notable. Especialment, en les converses amb persones de muntanya, molt sovint, quan es referien a un llop cervical o cervical, el cor ens feia un salt, no fos cas que tinguessin alguna dada sobre el linx. En preguntar directament a l'interlocutor pels detalls de com li havien descrit aquest animal, o com l'imaginava, més aviat ens havíem trobat amb digressions força vagues, a l'estil d'«una mena de llop, però dife-

>> Document de l'Arxiu Municipal de Salt en el qual consta la recompensa pagada per la mort del suposat llop cervical. Facilitat per Xavier Sunyer.

rent». Hi ha molta coincidència en el fet que el suposat «llop cervical», que així l'anomenaven per tradició familiar, fos sempre percebut només com a aquell tipus de llop que coneixien més bé, però en el sentit de més corpulent i ferotge que els altres. Aquest seria capaç d'arribar a tombar preses grosses com els cérvols i, de fet, l'etimologia de cervical o cervical ho confirmaria. Però continuaven parlant sobre aquella «classe» de llop, i mai no deien res més que pogués aportar detalls anatòmics prou reveladors dels linxs.

Les preses habituals d'aquests, i especialment dels ibèrics, més aviat solen ser petites, i van des del talpó i el conill fins als cabirols, si bé en determinats casos podien arrebregar cérvols, sobretot empaïtant els més tendres o cervatells. S'ha escrit que s'hi llençaven al damunt sorprenent-los des dels arbres.

En les nevades de final de l'any 1906, segons el *Diario de Gerona*, una gossa del mas Barrina de Santa Eugènia morí devorada per un hipotètic llop

L'identificà un veterinari, però...

L'esmentada sessió municipal i la redacció de l'acord és concreta i laconica.

«4º Conceder al colono del manso "Devesa" de este termino, D. José Palau Pardas, el premio de cinco pesetas por haber dado muerte en dicho manso a un animal dañino denominado lobo cervical, según indicación del Sr. Inspector Veterinario D. Joaquín Ravetllat y cuya cantidad será satisfecha con cargo al art. 5º del capítulo 3º».

Joaquim Ravetllat i Estech (Salt, 1872-1923) era un veterinari que va dedicar-se fonamentalment a la microbiologia. Pocs mesos després que es redactés aquesta referència, va morir, als 51 anys.

Procedia d'una nissaga, tant materna com paterna, de veterinaris. En conseqüència, podríem suposar que la identificació de l'espècie de mamífer que qüestionem hauria de tenir un mínim de solidesa, però tampoc no es pot pas considerar taxativament.

Podria ser un llop

A les dades sobre l'extinció del llop al Gironès, hi ha algunes particularitats. Sunyer considera que les propietats del marquès de Camps a les Guillerries, força intactes, haurien fet possible la preservació d'algunes espècies. La situació estratègica, per les boscuries, en possibilitarien l'acantonament i que disposessin d'eventuals refugis, malgrat que en aquella època hi hagués arreu una explotació molt intensa dels recursos forestals. Des d'aquí,

determinats animals farien probables incursions fins a Salt i a Girona.

Remarquem que en les nevades de final de l'any 1906 i començament de 1907, segons el *Diario de Gerona*, una gossa del mas Barrina de Santa Eugènia morí devorada per un hipotètic llop. Pels detalls que s'aporten, molt reveladors, l'hem considerada una de les possibles dates més properes al present sobre la presència del llop en aquesta comarca. Per altra part, algunes referències orals fan arribar les observacions fins i tot cap a la dècada de 1930 (Rafel Mariné, 2004).

Van pagar realment per la mort d'un animal?

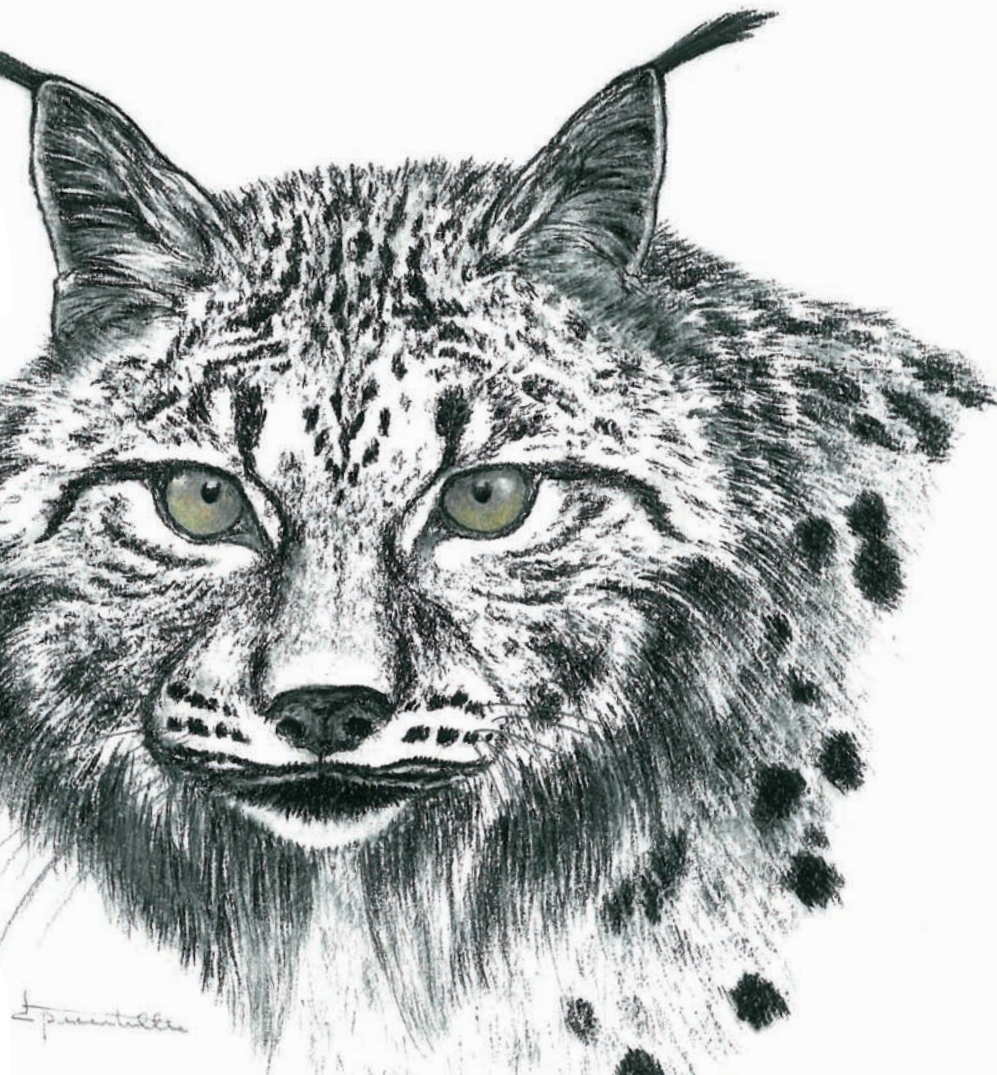
Aquesta és una altra teoria que també ha generat comentaris: per poder ajudar amb alguna prestació peremptòria a aquest home o la seva família, s'hauria decidit acreditar-ho amb càrrec comptable a una partida prevista al pressupost i encara no esgotada. Com s'evidencia, la suposició no té cap fonament demostrable.

L'import de cinc pessetes per una feristela d'aquesta categoria no estaria en línia amb algunes altres que coneixem de l'època, però atès que aquestes només indiquen «*animal dañino*», tampoc no es pot pas concloure amb seguretat. Moltes vegades el pagament depenia justament de les disponibilitats previstes que tingués cada ajuntament. La «*Ley de Caza*» del 1902 obligava els municipis a pressupostar una partida per aquest concepte. Però, per què a la vila saltenca s'entretindrien a fer constatar la peça com a «*lobo cerval*»? Haurien requerit els serveis del veterinari municipal si la intenció hagués estat una altra? Per què havia hagut de passar el tràmit per la sessió del Consistori?

Les incògnites persisteixen i fan dubtar, tant en el cas que es considerés un linx com el d'un llop, però continuem sense dilucidar què era el que aquell home hauria pogut matar a can Devesa.

Actualment queden linxs a casa nostra?

Entrar en aquesta qüestió és també sempre arriscat. Hi ha dotzenes de cites assegurant-ho, i els mitjans informatius

>> El linx ibèric, abans comú a la Península, és actualment un dels animals més amenaçats del món, i s'estan fent molts esforços per evitar-ne l'extinció.

se n'han fet ressò, però malauradament no s'han pogut constatar, per més que algunes d'elles vinguin de persones serioses. Fins avui ningú no ha pogut demostrar-ho, perquè tampoc no han estat convincents les imatges de trames fotogràfiques que s'han instal·lat a molts territoris forestals del país.

És a dir, que el misteri del linx continua, i no només aquell escrit de Salt esperona la nostra curiositat. En aquest moment històric, quan l'increment de la vegetació i d'espècies de fauna gaire-

bé extingides és un fenomen que es va produint a Catalunya de forma natural, hem d'estar-hi atents i pensar que podria ser possible el seu retorn discret. Com està fent el llop, molt a poc a poc.

Josep Maria Massip és naturalista i escriptor.

Per saber-ne més

Mariné, Rafel (2004); *El llop al Gironès* (inèdit). Recull-enquesta facilitada per l'autor, per al treball «El llop a Catalunya» d'Albert Manent (2004).
Massip i Gibert, Josep Maria (2009); «Els últims llops de Girona». *Revista de Girona*, núm. 257, p. 36-39.
Id. (2011); *El llop i els humans. Passat i present a Catalunya*. Arola Editors. Tarragona.
Ruiz Olmo, Jordi i Àlex Aguilar (1995); *Els grans mamífers de Catalunya i Andorra*. Lynx Edicions. Barcelona.

Les incògnites persisteixen i fan dubtar però continuem sense dilucidar què era el que aquell home hauria pogut matar a can Devesa